

120 WALL STREET
NEW YORK, NY 10005
917-637-3600 • 917-637-3666 (FAX)
www.reproductiverights.org

REAKCIA PORADNE PRE OBČIANSKE A ĽUDSKÉ PRÁVA A CENTRA PRE REPRODUKČNÉ PRÁVA NA VÝSLEDKY VYŠETROVANIA MINISTERSTVA ZDRAVOTNÍCTVA SR TÝKAJÚCEHO SA NÁSILNÝCH A VYNÚTENÝCH STERILIZÁCIÍ

21. marca 2003

Dňa 19. marca 2003 zverejnilo Ministerstvo zdravotníctva výsledky vyšetrovania vedeného v súvislosti so správou *Telo i duša: Násilné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku*, ktorú v januári 2003 vydali Poradňa pre občianske a ľudské práva (Poradňa) a Centrum pre reprodukčné práva (Centrum). Poradňa a Centrum reagujú na správu ministerstva a na závery v nej uvedené nasledovným vyhlásením.

Závery ministerstva zdravotníctva publikované ako *Správa o výsledkoch konania Sekcie štátneho dozoru a kontroly MZ SR* (správa MZ SR) sú z viacerých hľadísk nesprávne.

1. Kontrolná skupina prišla k záveru, že „podozrenie z genocídy a segregácie sa nepotvrdilo“. Skupina dospela k tomuto záveru na základe kontroly v jedinom zdravotníckom zariadení na východnom Slovensku, zameranej na obdobie rokov 1999 až 2002, napriek tomu, že správa *Telo i duša* uvádza porušovanie ľudských práv v desiatich zdravotníckych zariadeniach na východnom Slovensku od roku 1990 doposiaľ. Ministerstvo zdravotníctva viditeľne aplikuje závery z kontroly v jedinom zdravotníckom zariadení na všetky nemocnice v regióne. Navyiac nie je celkom jasné, prečo sa kontrolná skupina zamerala iba na prešetrenie trestného činu genocídy a vynechala iné trestné činy, ako je ublíženie na zdraví alebo poškodzovanie cudzích práv
2. Kontrolná skupina prišla k záveru, že postup pracovníkov nemocnice v Krompachoch bol v súlade s Vyhláškou o vykonávaní sterilizácie i napriek tomu, že odhalila dva prípady mladistvých dievčat, ktoré boli protizákonne sterilizované. Správa MZ SR súčasne neobjasnila podmienky, v akých ostatné pacientky podpísali žiadosť o sterilizáciu, ani skutočnosť, či sterilizačná komisia odsúhlasila sterilizáciu ešte pred alebo po vykonaní zákroku.
3. K otázke segregácie MZ SR vo svojej správe uvádza, že „architektúra oddelenia neumožňuje segregáciu“. Na tomto argumente nie je možné založiť tvrdenie, že rómske pacientky nie sú na pôrodných oddeleniach vystavené segregácii.
4. MZ SR v správe uvádza, že kontrolná skupina „nezaznamenala sťažnosti od pacientiek, ktoré boli na oddelení, vrátane hospitalizovaných Rómkov“. Kontrolná skupina, bez toho, že by objasnila, akým spôsobom a v akom duchu prebehlo získavanie alebo monitorovanie sťažností, prišla k záveru, že pri poskytovaní zdravotníckych služieb nedochádza k diskriminácii.
5. V správe MZ SR sa uvádza, že osoby, ktoré sa zúčastnili na výskume pre *Telo i duša*, musia uviesť mená obetí, s ktorými hovorili, inak budú vystavení trestnému stíhaniu. Dôvernoscť osobných

Adresa kancelárie: Kováčska 28, 040 01 Košice, Slovenská republika
tel./fax: +421-55-67 09 518, +421-908-695 531
e-mail: poradna@euroweb.sk.cz <http://www.poradna-prava.sk>
IČO: 37 86 72 70 bank. spojenie: 0461899362/0900

informácií a ochrana mien obetí sú základným princípom všeobecne akceptovanej metodológie ľudsko-právnych výskumov.

Kontrola

Záver MZ SR, že „indikácie uvedené v správe Telo a duša sa nepotvrdili“, ani sa „nepotvrdilo podozrenie z aktívnej genocídy a segregácie“ je problematický z viacerých dôvodov: dôkazy o genocíde nie je možné získať iba na základe kontroly v jedinom zdravotníckom zariadení! Ministerstvo zdravotníctva dospelo k svojmu záveru iba na základe kontroly v nemocnici v Krompachoch, ktorá bola zameraná na obdobie rokov 1999 až 2000, napriek tomu, že správa Telo a duša odhaľuje prípady násilných sterilizácií a segregácie na viacerých pôrodnických oddeleniach na východnom Slovensku a to od roku 1990. Zároveň nie je jasné, prečo sa kontrola MZ zamerala iba na prešetrenie prípadov genocídy, keď očividne došlo i k porušeniu iných práv, napríklad práva na zdravie a práva na zachovanie telesnej integrity. Obraciame sa na zodpovedné orgány s naliehavou žiadosťou, aby uskutočnili dôslednejšie vyšetrovanie, zamerané na všetky pôrodnické oddelenia v krajine, predovšetkým na oddelenia na východnom Slovensku. Vyšetrovanie by sa malo zamerať na obdobie siahajúce ďalej do minulosti, než do roku 1999 a prešetrit' i trestné činy ublíženia na zdraví a poškodzovania cudzích práv.

Porušenie Vyhlášky o vykonávaní sterilizácie

Napriek skutočnosti, že kontrolná skupina odhalila dva prípady mladistvých dievčat, ktoré boli sterilizované bez súhlasu ich zákonných zástupcov, a teda v protiklade s vyhláškou, dospela správa MZ SR k záveru, že „indikácie na vykonanie sterilizácie boli správne, v súlade s vyhláškou o vykonaní sterilizácie.“ V správe sa okrem toho uvádza, že „všetky pacientky, ktorým bola vykonaná sterilizácia (v rokoch 1999 až 2002), podpísali žiadosť o povolenie sterilizácie a všetky žiadosti boli prerokované a schválené v sterilizačnej komisii.“ MZ SR by malo vziať na vedomie skutočnosť, že podpis na tlačive nie je *de facto* dôkazom informovaného súhlasu pacientky, najmä v prípade, kedy k podpísaniu tlačiva došlo v podmienkach nátlaku, alebo v prípade, kedy pacientke neboli vysvetlené riziká a prínos zákroku spôsobom, ktorý by jej umožnil porozumieť danej informácii. Tieto princípy sú jasne sformulované v Európskom dohovore o ľudských právach a biomedicíne (Slovensko bolo medzi prvými piatimi krajinami, ktoré dohovor ratifikovali) a v dokumentoch medzinárodných asociácií, medzi ktoré patrí i Medzinárodná federácia gynekológov a pôrodníkov (FIGO). Obraciame sa na slovenskú vládu so žiadosťou o prešetrenie podmienok, za akých došlo k podpísaniu žiadostí a k preskúmaniu, či sterilizačná komisia sterilizáciu schválila ešte pred zákrokom alebo po vykonaní zákroku.

Vedenie štatistických údajov podľa rasového pôvodu

Správa MZ SR sa odvoláva na štatistických údajov vedené podľa rasového pôvodu žien, ale neuvádza v tomto smere žiadne podrobnosti. Analýza informácií o počte sterilizácií vykonaných u príslušníčok jednotlivých rasových skupín musí obsahovať štatistické údaje, ktoré sú rozdelené podľa vekových skupín, podľa počtu pôrodov, podľa toho, či bola sterilizácia vykonaná počas pôrodu cisárskym rezom alebo v rámci iného chirurgického zákroku v oblasti dutiny brušnej alebo prostredníctvom laparoskopie. Okrem toho žiadame vládu, aby informovala o tom, akým spôsobom zdravotnícke zariadenia uvedené údaje zhromaždili, pretože uvádzanie rasového pôvodu pacienta na zdravotnej dokumentácii je na Slovensku protizákonné. Inými slovami, akým spôsobom zdravotnícky personál určil, či pacientka je alebo nie je Rómka?

Segregácia

V prípade segregácie v zdravotníckom zariadení v Krompachoch dospela správa MZ SR k záveru, že „architektúra oddelenia neumožňuje segregáciu.“ V správe MZ SR sa však neuvádza, akým spôsobom môže architektúra oddelenia zabrániť tomu, aby na oddelení existovali oddelené izby pre rómske pacientky, ktoré predstavujú najčastejšiu formu segregácie uvádzanú v správe *Telo i duša*. Okrem toho sa ukázalo, že Správa MZ SR uvádza segregáciu *de facto*, keď konštatuje, že „izby, vrátane hygienických zariadení, poskytujú rovnaký štandard ...“. Členovia kontrolnej skupiny tým konštatujú že rómske ženy sú segregované od

nerómskych žien, ale že rómske izby poskytujú rovnaký štandard ako izby nerómske. Oddelené priestory, i keď poskytujú rovnaký štandard, sú diskriminačné a protiprávne.

Diskriminácia na pôrodnických oddeleniach

Skutočnosť, že kontrolná skupina MZ nezaznamenala žiadne sťažnosti pacientiek na oddelení, neznamená automaticky, že pacientky žiadne sťažnosti nemali. Správa MZ SR neuvádza žiadne informácie o spôsobe získavania informácií od pacientiek a o počte pacientiek, s ktorými členovia kontrolnej skupiny hovorili. Významnú úlohu pri rozhodovaní sa pacientiek o tom, či sa budú alebo nebudú sťažovať na spôsob, akým s nimi v zdravotnom zariadení zaobchádzajú, zohráva i prítomnosť zdravotníckeho personálu a zraniteľné postavenie pacientov, ktorí sú práve hospitalizovaní v danom zariadení.

Ochrana dôvernosti údajov o obetiach

Správa Telo i duša je ľudsko-právny dokument a nesmie byť mylne považovaná za vedecký výskum. Svoje zameranie jasne uvádza: správa Telo i duša nikdy nemala v úmysle slúžiť ako štúdia založená na náhodnom výbere. Zameriava sa na svedectvá ľudí, ktorí vypovedajú o porušovaní svojich práv a na postup zdravotného personálu v zariadeniach, v ktorých k tomuto porušovaniu dochádza. Okrem toho, rozhovory vedené v podmienkach anonymity sú základným prvkom metodológie ľudsko-právnych výskumov. Táto metodológia je všeobecne akceptovaná: pri vypracovávaní svojich správ ju používajú ľudsko-právne organizácie na celom svete, vrátane takých organizácií ako je Amnesty International, Human Rights Watch a Lekári za ľudské práva (*Physicians for Human Rights*). Pokiaľ by ľudsko-právne skupiny neboli schopné zabezpečiť utajenie identity obetí, neboli by schopné pokračovať v odhaľovaní porušovania ľudských práv. Túto skutočnosť chápajú a akceptujú mimovládne organizácie i medzinárodné orgány pracujúce v oblasti ľudských práv, ako napríklad Rada Európy a Organizácia spojených národov.

Postup Poradne a Centra, ktoré i napriek naliehaniu vlády SR neoznámili polícii mená obetí, s ktorými hovorili, prípadne ďalšie dôverné informácie, *nie je* možné považovať za „krytie možných páchatel'ov trestných činov“, ako to uvádza Ministerstvo zdravotníctva. Ide o postup uplatňovaný v oblasti ľudských práv, ktorý vláda Slovenska odmietla akceptovať. Vláda SR, ktorá popiera princíp dôvernosti informácií pri vypracovávaní ľudsko-právnych dokumentov a vyhráža sa obhajcom ľudských práv trestným stíhaním za to, že sami nepodali trestné stíhanie, ohrozuje prácu obhajcov ľudských práv zameranú na odhaľovanie ich porušovania a prácu medzinárodných inštitúcií, ktoré sa pri svojej práci o podobné správy opierajú. Obraciame sa na vládu SR so žiadosťou, aby ukončila tieto bezdôvodné útoky a rešpektovala medzinárodné princípy uplatňované v oblasti ľudských práv.

###